Alan DILPAK

Gencîneya Peyvan 1

Pirtûka hîndariyan jibo fêrbûna peyvên nû û firehkirina gencîneya gotinan, bi wêne, xaçepirs û rahênên cûrbecûr.

Pêşgotin

Hevala mamosta, hevalê mamoste,

We ev daringa (matêriyalê) fêrbûnê pejirand. Lê ez dixwezim ji bo we, bi kurtahî, bikaranîna wê zelal bikim.

Ev daring baş bi kêrî gencîneya gotinên kurdî yên bingehîn tê. Şagirt her 12 gotinan, li gor nîşanên diyarkirî, nas dike û fêr dibe.

Baldan (konsêntrasiyon), daxwez û bilezbûna şagirtan bi zîrekî û têgihîştina wan ve girêdayî ye. Lewma pêwîstiya van şagirtan bi zaf balkêşî û yarmetiya (alîkarî) pêdagogan heye. Ev daxwezî li ser me pir giran e. Ev daring dibe alîkarî û asanî ji bo amadekirineke çalak û ew gengaziyeke (îmkan, rêdan) cudayî pêşkêş dike.

Me bi pêkanîna hin nîşanan xwestiye, ku hînbûn bi vê pirtûkê hên asantir bibe. Pirtûk ji aliyê şêwe (mêtod) ve wisa hatiye danîn, ku xwendevan bikanibe serbixwe kar bike.

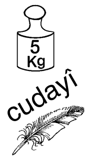

Ji bo mirov baş tê bigihîne û rast binivîsîne, hin rahên (hîndarî) û xaçepirs jî hatine amadekirin. Hin kaxezên rahênan, wek nimre (5 û 6) bi du radeyên dijwariyê hatine danîn. Wek alîkarî du nîşanên dijwariyê, giran û sivik, hatine diyarkirin. Loma, ji bo her 12 peyvan, bilî kaxezên rahênan yên diyarkirî, heft kaxezên rahênan ji bo fêrbûnê jî hene. Bi rêya alîkariyên diyarkirî, mirov dikane kaxezên rahênan yên din jî ji bo radeyên dijwariyê yên cuda bi kar bîne.

Kaxezên rahênan, yên beşekî serbixwe dikanin li dû hev yan bi awayekî bijarte, yekser yan jî her dema ku mirov bixweze, tên bikaranîn.

Hûn dikanin kaxezên rahênan bi xwe nimre bikin û wan li cih û dema hûn bixwezin pêkbînin. Şagirtên we bila hejmara rûpelên rahênan bi xwe dagrin.

Gengaziyên bikaranînê him di warê zimanê kurdî de (avakirina gencîneya gotinan, rastnivîs û xwendin) û him jî di warê waneyên (ders) tiştan de dibin.

Mîna ku tê zanîn, hin gotin li hin cihan bi awayên cûrbecûr bi lêv dibin. Ji bo vê yekê, hemû navên wêneyên ku di rahênan de derbas dibin, ew wek ferhengok di dawiya pirtûkê de hatiye çapkirin. Daku di xebatê de yeksanî û ne tevlihevî çê bibe, divêt pêdagog vê ferhengokê bike bingeh û li gor wê biçe.

Nişandeka ☺ ku li jêrî rûpelan hatiye danîn, ji bo xwendevan û pêdagogan e.

Ezê pir kêfxweş bibim, heke hûn min li ser pêşniyaz, daxwez û rexneyên xwe agahdar bikin. Ezê hewil bidim, daringê li gor daxwezên we sererast bikim.

Ez ji xwendevanan re hînbûneke dilxweş dixwezim!

Alan DILPAK

FERHENGOK

Kurmancî :	*Gotinên hevmane :*	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
baçermok	*baçermik, balçermek, balçimk, barçêmik, çekçekûle, çil, çilê çilê, çîlî çîlî, dûvmesas, perçemok, perçîmek, pîrçemek, şevrevînk, şevşevik, şevşevok, şilika şevê*	şevşevik, şevşevok	şemşemekore
baldan	*konsentrasiyon*	konsantrasyon	serinc
balîfê mêr	*balîfê maran, êskargo, hêlkeyî (...........), pelisank, qalqalok, qepûşk, (...........)*	(...........)	qalqalok
başûke	*baleban, başîk, başok, bazik, miqe-sok*	arpejik	başûke
baz	*balaban, baleban, bazî, eloh, şabaz, şahbaz, şahîn*	baz/e	baz
beq	*aqroq, baq, boq, , buk, buq*	beqe, beqi	boq
beran	*şek*	baran, beran, vosn, vons	beran
beraz	*baraz, bore, dengî, xinzîr, xiznîr*	xonz/e, xoz/e	beraz
berx	*berdîl, berix, berxik,*	varek/e, varek/e	berx
bilbil	*endelî, şevxûnk, tûteber*	bilbil/e, bulbul/e	şalûr, şalil
bizin	*gûskêza*	bize, bizi	bizin
canberî	*keçî derya, kêvcaloşk, qirjal*	--------	--------
canî	*cehnî, cenû, ciwanî, conî, cuwan, cuwanî*	cana, cane, canî, cuyane	ciwanû
cehşik	*cehişk, kurik, kurî, kurîn, sîpe, sîpik*	canşik/e, kurî, kurri	caşik
cewrik	*bûcî, cewrîk, cêwrik, çêjik, dihêlk, fênik, gucîle, kudik, kudî, kûdik, têjik, tol, tole, tûle, tûtik*	bocî, cewrik	gucîle, tûtik
çalak	*bizav, faal*	çalak	hoşmend, wirye, zirîng
çeqel	*çeqal, çexel, şeqal, torî, torîk, turî, tûrg, wawîk*	çeqal/e, çeqel/e, çe-qqal/e	çeqel
çêlek	*çêl, manga, mange*	manga	çêl
çêlik	*cûcelok, cûcik, çêçik, çîçelok, çîçik, çûçik,*	çêlik/e	çêl
çûçik	*balinde, beytik, çivîk, çiwîk, çîçîk, çûk, firinda, perinde, quncîsk, se-vanok, şivandîlke, terewil, teyr, têr*	çûçik/e	balinde, mel

Kurmancî :	*Gotinên hevmane :*	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
daring	*ambûrîn, bûjen, çinyat, hacet, haşîya, malzeme, materiyal*	hacet	amraz, keriste
delfîn	*berazî derya, dêlfîn, dilfîn, hûtik, yonîs, xinzirê behrê*	delfîn	delfîn
dersdar	*fêrkar, hîndar, mamoste, pedagog*	malim, mûsnedar	mamoste
dibistan	*dersxane, fêrgeh, hîngeh, mekteb, xwendegeh, zaniştgeh*	mekteb, mektev	dibistan
dîk	*dîkel, keleba, kelebab, keleşêr, şêrik*	dîk	kelebab, keleşêr
dûpişk	*dîpişk, dumarekol, dupişk, dupûçik, eqreb, tupîşk*	di(l)pistike	dûpişk
elok	*alok, coqcoq, cûrcûr, elo, kûrkurê (bûqelemûnê) mê, mirîşka şamê, şamî, qelemon, qilît*	çulux, dîkê misirî	elîşîş, qelemûn
fêrdar	*dersdar, hîndar, mamoste, pedagog*	malim, mûsnedar	mamoste
fêrgeh	*dersxane, dibistan, hîngeh, mekteb, xwendegeh, zaniştgeh*	mekteb, mektev	dibistan
fîl	*devlok*	fîl	fîl
ga	*nêraga*	ga	ga
gakovî	*gakûf, gakûvî*	gakûyî	gaçêwî
gamêş	*camûs, kelgamês*	gamêş	gamêş
gencîne	*xezîne, xezne*	xezîna, xezna	gencîne
gengazî	*desthatî, îmkan, mecal, rêdan*	îmkan	îmkan
gêrik	*gêle, gêre, gîrik, mêrû, mîro, mojle, moristang, morî, mûr, mûrî*	miloçike	mêrûle
golik	*gulk, mozik, paronek*	golik/e	golik
gur	*gurg, verg*	varg, verg	gurg
hechecik	*çoleke, dîlmiqesk, dûmeqesk, dûvmexesk, hecheçoq, hecîreşk, hed-hedik, peresêlke, pîlsteng, qerneqûçik*	hechecik/e, hachacik/e	hechecoq, peresêlke, pîlsteng
heftar	*heftiyar, keftar, kemtiyar*	heftar, xeftar	kemtiyar
hephêpik	*dawûdîdunîkil, dîksilêman, hudhud, kûkê dumdum, pepûka fisek, pepûka kilik, pepûka Silêman, teyrikê dunikil*	dîksilêman	pepûsulêmanke
hesp	*esp, hasp*	astor/e, ortor/e	esp

Kurmancî :	*Gotinên hevmane :*	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
hespê behrê	----------	**astorbahr, astorê bahrî**	espê behri
hespê nîl	*espê avî, hespa Memê Alan, hespê berî, hespê avê, hespî avî, mahîna avînijdebaran, mehîna avî*	**astorê nîlî**	hespê avî
heştpê	*ahtapot, axtapot, merê (rewirê) heîştling (heîştpenc)*	**heşt (heyş) herme**	seretan
hewil dan	*cehd kirin, zef xwestin*	**cad kerdene**	koşiş kirin
heywan	*teba, lawir*	**heywan**	giyanleber, heywan
hêstir	*dundul, estir, êstir, hestêr, hestîr, qantir, qatir*	**qantir/e**	êstir
hêştir	*deve, devîh, hêcin*	**deva, deve**	huştir, wiştir
hêştirmel	*heçtirmel, serperîzk*	--------	wiştirmir
hirç	*hurç*	**hes/e, heş/e**	wirç
hirçê cemserê	*hirçê şimalî, hirçê xûzkê, hirçî seholbend*	**heşê cemedî, heşo spî**	wirçê sipî
hîndar	*dersdar, fêrdar, mamoste, pedagog*	**malim, mûsnedar**	mamoste
hîndarî	*berhevî, hewer, hînker, rahên*	--------	meşk, rahên
hîner	*ders, wane*	**ders/e**	wane
hîngeh	*dibistan, fêrgeh, mekteb, xwendegeh*	**mekteb, mektev, nusnegah**	dibistan
hulî	*baz, burgut, dal, daraşwirxal, eylo, helo, qertel, teîr*	**eylo**	helo
jûjî	*jivjî, jîjîk, jîjo, jojî, jûjû, sîxur*	**dûje, jûje**	jûjik
kar	*gidîk, karik, kehr*	**bizek/e, bizêk/e**	kar
kengerû	*kangaro, kangrû, kêngûrû*	--------	kunxur
ker	*caş, cehş, godrêj, guhdrêj, gureş, merkeb*	**her/e**	ker
kerguh	*keroşk, kewoşk, kêrîşk, kêroşk, kêrwişk, kêvroşk, kewrîşk, kewrûşk, kêwrûşk, kîroşk, kîvroşk*	**awrêş, harguş**	kerwêşk
kerkedan	*gaê yeksture, kerqedan*	**gergedan**	kerkeden
kevjal	*kevjing, kevjnîk, kêfşing, kêvjale, req*	**çarpencike**	kirjal
kevok	*kevotar, kevotk, kevuk, koter, tivirk, tivîrg*	**gorgeçîne**	kotir
kew	*qarîtk, kebk*	**zaranc/e, zaranz/e,**	kew

Kurmancî :	Gotinên hevmane :	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
		zerenc/e	
kêzik	bihok, buhuk, buxik, gîgiwêrk, kêzekesk, kêzûk, mêrû, mixmixk, sic, zêndî	lûlik	qaloçe
kormişk	cibrok, curc, curt, koremişk, kosnîg, kremişk, mişkê kor, stevlok, xiltê kor, xîlt	koremişk, kurmuşik	cûrc
kulî	hespê gîhê, kulisink, kulleh, kulo, kûlî, melex, sûsirk	kulî	kilo, kule
kund	bûm, kind, kundelo, pûm, şût, tot	bum/e, pû, pûyo kor	kundebebo, pepo
kurbeşik	çaleke, kurbeş, kuribeşk, kurbeşîk, kurbeşk, kurebeşk, parsûk, qurbeşe, qurbeşk	kurbişik	kurebeşe
kurik	cehişk, cehşik, kurî, kurîn, sîpe, sîpik	canşik/e, kurî, kurri	caşik
kurm	kirm, maşot, temtîr, tertûl, turtûr	kerm, tentûr	kirim
kutkutik	darkirok, darkol, darkunkere, darkutîk, darkûke, kankûrk, kutkutok, terewilê darqul	kutkutik	darkunkere
kûçik	kelp, kûtî, sa, se, seg	kutik/e	seg
kûsî	kêsîle, kîsel, kîsele, kîso, kûsel, kûsele, kûselok, kwêsî, kwîsî, şkêvlatok	kesik, kûsî	kîsel, reqe
lama	mîgir	lama	lama
legleg	hacîleqleq, leqleq	legleg, leyleg	hacîleqleq
malûlk	kurm, lûlik, malik, malîlk, marik, tîzmar	lûlik	kirim
mamoste	dersdar, fêrdar, hîndar, pedagog	malim, mûsnedar	mamoste
mar	mer	mar, mor	mar
margîse	bokelemûn, bûkelemûn, durû, kemkema, kerpêe, pîra mîlikdas, pîrka melekdas, têrtêre, xemegurî	bûkelemûn	marmilok
marmasî	cûmasî, mermesî, mesîyê dirêj	masêmar, masê marî	marmasî
masî	mesî	mase, mosa, mose	masî
masîgir	leylekê masya, şîrînşaho, quling	masîgurete	masîgire
masîhût	balîna, hûf, hût, neheng, nehing	--------	neheng
masîlok	fok, golkê avê, gulka avî, pişîka avî, sekê behrê	kutikê behre	segaw, cile

Kurmancî :	Gotinên hevmane :	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
masîpan	*masîkartûxk, tilpank*	masêpan, masêpon	tilpank
masîşûr	*masyê şûr, serşûrmasî*	maseşîmşêr	şûrmasî
meymûn	*sehdan, şemo, maymun, meymînk, mêîmûn*	meymun/e	meymûn
mêş	*hûrmêş, vizik*	mêşe	mêş
mêşa hingiv	*heng, mêşa hingivî, mêsa hingvînî, mêşa hingwîn, moza hingiv*	mêşa hemgênî	meşengiwîn
mirîşk	*mir, mirwîşk, tûtik*	kerge	mamir, mirîşk
mişk	*mîşk*	mere, merre	mişk
mî	*mêşin, mih*	mîye	mer
moz	*korox, pêlesor, pîzag, pîzalok, pîzang, sêmsor, stang, şanezerk, zirgêtik, zirgêtk*	moze	zengesûre
mozega	*kelmêş, kermêş, korox, mêşa dewêr, mêşa keran, mêşik, mozeyê keran, pîzang*	mozegameşan, mozegameşe	mozeşine
nêrî	*gîsk, teke*	nêrî, kel	nêrî
ordeg	*miravî, sone, sûna, werdek, xarxarîk*	ordeg/e, werdeg/e	miravî, sone
panter	*piling, pilinga çîn*	panter	panter
pelîkan	*dêmkefçik, keravî, xotan*	pelîkan	pelîkan
pepûk	*kûkû, pepok*	pepûg, pepûng, pepûk	pepû
pepûle	*aşfatik, balatîf, belbelîtanik, belbelîtank, beletîtk, belîtang, bilbilîtanik, firfirok, minminîk, nimnimî, peletîvk, pelpelîsk, pepîle, perperok, perwane, pirpirk, pirpirok, pirpîrek, pîrik, pletînk*	perperik, pirpirik	perwane
peyv	*bêje, çekû, gotin, kelîme, şor, wuşa*	çekûye	wişa
pezkovî	*bizina yawanî, fîlegêj*	--------	bizneçêwî
piling	*babir, peling*	piling	pilîng
pilingê pinpinî	*jaguar, jagvar*	--------	pilingê belek
pising	*dihlik, kêtik, kitik, pisik, pisink, pisîk*	pising/e	pişîle
pisîk	*dihlik, kêtik, kitik, pisik, pising,pisink*	pising/e	pişîle
pîngwîn	*pêguen, pêngwên, pêngwîn, pîngiwîn*	--------	pengwîn
	bilo, calcaloke, cacalok, dapîrojk,		

Kurmancî :	*Gotinên hevmane :*	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
pîrik	*kevnî, pênpênûşk, pêpênuşik, pilindir, pindepîr, pîravok, tevinpîrk, tevnepîr*	**pîrike**	calcaloke
pîşemasî	*keştî portexalî, mêdûz, pişemasî, xendûs*	--------	--------
pol	*klase, sinif*	**sinifi**	pol
qalqalok	*balîfê maran, balîfê mêr, êskargo, hêlkeyî (...........), pelisank, qepûşk, (...........)*	**(...........)**	qalqalok
qaqlîbaz	*kakilî bazan, terewila mesîxwur, sînik, tîtilkinaçe*	--------	masîxwur
qaz	*bet*	**qaz, qaze, qazi**	qaz
qijik	*kerejûk, qelabaçke, qelebask, qele-başk, qeşqel, zaq*	**qijike**	--------
qirik	*çûçereş, kel, qaj, qankereş, qaqîj, qir, xurab*	**qelancike, qilancike, qilanciki**	rîşole
quling	*qurîng, sîquling*	**quling/e**	quling
qumqumok	*bîkmar, bûkacûya, bûkemar, bûkmar, dîlmar, fatfatik, fatfatok, fatik, gimgimok, gumgumok, hulîskemar, kelpezî, kêlbik, marecok, marmarok, marmaroşk, marmêlke, mengîsk, qumqume, qumqumuk*	**gumgumiki, qumqumik**	qumqumok
qumrî	*fatfatik, fatmuk, kevot, koter, kotir*	**qumrî**	qumrî
rade	*derece, gradûs, miqam, niqir, pêling, pîle*	**dereca**	pile
rahên	*berhevî, hewer, hîndarî, hînker*	--------	rahên
rovî	*rêvî, rûvî*	**lue, luwî, luy, lû, lûe, lûwî, lûye, rûye**	rîwî
sarpêhatî	*deniş, ceribandin, ceribok, serborî, serhatî, taqi, tecribe*	**tecrûbe**	îmkan, tiwanî
segavî	*darbir, kûçikê avê, saavî, segî avê, segî avî, semasî, xindî*	--------	cile, segaw
semasî	*hûtê berê, kûçikmesî, kûtiyê avî*	**masekutik, masê kutikî**	semasî
semorik	*çekeloz, pilûr, sencab, simolek, sior, sivore, siwûrî*	**simolek**	simbore
sîsolek	*keçelok, kergê, kerxur, kurt, kurtekelaşe, sîmex, sîqalk, sîqalqa*	**laşewer, leşewer, leaşwer**	sisark
	gurî, simsyar, sîmerx, sîmswark, sin-		

Kurmancî :	Gotinên hevmane :	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
sorewîlk	*siyarik, sîsalik, sîsarik, sîsark flamîngo, sonevîrk*	**filemîngo**	filemîngo
şêr	*xezenfer*	**aslan, şêr**	şêr
şêwe	*azîn, metod, rêbaz, rêzik, şêwaz*	**metod**	şêwe
şivir	*ask, mambiz, maral, gakûvî, pazkovî*	--------	kel, şûr
tajî	*tazî, tejî*	**tajî**	tajî
tawîs	*tawis, tawus, tawûs*	**tawis**	tawîs
teba	*heywan, lawir*	**heywan**	giyanleber, heywan
tîmsah	*cile, gimgimokê avê, krokodîl, sûsmar, timsax*	**tîmsah**	tîmsah
tukan	----------	**tukan**	tukan
tûtî	*bêbêmeto, bîbîmeto, dewdew, papagan, totî*	**papaxan**	tûtî
tûtîevîn	*dewdew*	--------	çuçika vîyane
wane	*ders, hîner*	**ders/e**	ders
weşek	*gorewîlk, gornebaş, kîtka asê, kîtka kûvî, pisgê kûvî, pîşîka kûvî, werşek, weşak*	--------	gorewilk
xalxalok	*kêzika biharê, kêzmaxatûn, sosik, sosin*	**xalofir**	xalxalok
xezal	*ahû, bizina kûvî, hevorî, hevûrî, şûl*	**xezale, xezali**	mamiz, asik
xwendegah	*dibistan*	**mekteb**	dibistan
zebra	*kerê kîvî, kerê ravrav, kerê şehnik, kerê tîxdar*	**zebra**	kerî wehşî
zerafe	*canhêştir, canêdeve, devîşk, jîraf, zîraf, zurafa, zûraf*	**zurafa**	zerafe
zerîle	*beîtik, kenarî, qenarî, zerbav, zerwêla*	**kanarya**	kenarî

Çavkanî

1. D. Îzoli
Ferheng
Kurdi-Tırki / Tırki-Kurdi
Weşanên Deng, İstanbul-1992, ISBN: 3-927213-04-7

2. Feryad Fazil Omar
Kurdisch-deutsches Wörterbuch
Ferhenga Kurdî-Elmanî
Kurdische Studien, Berlin-1992
Verlag für Wissenschaft und Bildung
ISBN: 3-927408-45-x

3. Joyce Blau
Dictionnaire Kurde
Publications du Centre pour l´Étude des Problèmes
du Monde Musulman
Contemporain 4, rue de Pascale, Bruxelles 4, 1965

4. Torî
Ferheng
Kurdî-Tirkî / Türkçe-Kürtçe
Koral, İstanbul-1992, ISBN: 975-7780-16-2

5. Ali Seydo - Ali Gewranî
Ferhenga Kurdî Nûjen
Kurdî-Erebî, 1985

6. Musa Anter
Ferhenga Khurdî-Tirkî
Yeni Matbaa, İstanbul-1967

7. Malmisanıj
Ferhengê Dımılki-Tırki
Weşanên Deng, İstanbul-1992

8. Baran Rizgar
Dictionary - Ferheng
Kurdish - English / English-Kurdish
Kurdî-İngîlîzî / İngîlîzî-Kurdî
Lithosphere Printing Cooperative
82/90 Queensland Road, London N7 7AW - 1993

9. prof. FARIZOV
Ferhenga Tirkî-Kurdî
Ankara 1994, Öz-Ge Yayınları 18
ISBN: 975-7861-03-0

10. Amirxan
Ferhenga Kurdî-Almanî
Max Hueber Verlag, 1992
D - 8045 Ismaning
ISBN: 3-19-006349-4

11. Amirxan
Ferhenga Almanî-Kurdî
Max Hueber Verlag, 1992
D - 8045 Ismaning
ISBN: 3-19-006348-6

Tebayên kedî

Tebayên kovî

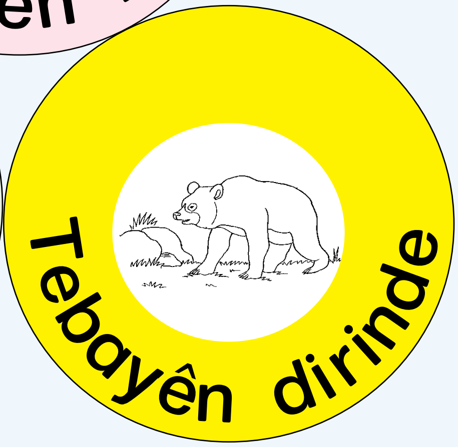
Tebayên dirinde